

18. Система «Хранитель» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://supershtrih.ru/gotovyie-resheniya/sistema-hranitel.html>.

19. Паюцик І.І. Способи і засоби захисту носіїв інформації та предметів культурно-історичної спадщини України з використанням радіоізотопів / І.І.Паюцик // Вісник Акад. внутр. справ. – 2001. – № 4. – С. 271-273.

20. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

УДК 343.123.12-052-049.5: [343.132:343.341] (043)

Котова Вікторія Валеріївна,

ад'юнкт Донецького юридичного інституту МВС України

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СПЕЦІАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ З РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ АБО ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У даній статті розглянуто терміни «безпека», «забезпечення», «забезпечення безпеки». Проаналізовано різні підходи вчених що до дефініції даних термінів. Запропоновано поняття «забезпечення безпеки особи, яка виконує спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації».

Ключові слова: безпека, забезпечення, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, забезпечення безпеки особи, що виконує спеціальне завдання.

В данній статтє рассмотрены термины «безопасность», «обеспечение», «обеспечение безопасности», «обеспечение безопасности, лица выполняющего специальное задание». Проанализированы различные подходы учёных к дефиниции данных понятий. Предложено понятие «обеспечение безопасности лица, выполняющего специальное задание для раскрытия преступной деятельности организованной группы или преступной организации».

Ключевые слова: безопасность, обеспечение, обеспечение безопасности участников уголовного судопроизводства, обеспечение безопасности лица, которое выполняет специальное задание

The concepts of "security", "provision", "ensurance of security", "ensurance of security of the individual who carries out special assignment" were considered in this article. There were analyzed different approaches of the definition of these concepts. There was proposed the concept of "the security of the individual who carries out special assignment to expose criminal activities of the organized group or criminal organization".

Keywords: security, provision, provision of security of the participants of the criminal proceedings, security of the individual who carries out special assignment

Проблема безпеки була, є, та очевидно, тривалий час буде залишатися в числі найважливіших. Нині вона є особливо актуальною для нашої держави. В історії України ніколи, навіть в самі складні та протирічні періоди історії, не стояло питання щодо безпеки так гостро, як сьогодні.

Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації є одним із кроків до боротьби з організованою злочинністю, але він зв'язаний з великою небезпекою щодо особи, яка його виконує. У ст. 24 цієї Конве-

нції ООН проти транснаціональної організованої злочинності проголошено, що кожна держава-учасниця вживає, у межах своїх можливостей, належних заходів, спрямованих на забезпечення ефективного захисту від імовірної помсти або залякування щодо свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні та дають свідчення у зв'язку зі злочинами, що охоплюються цією Конвенцією, і, у відповідних випадках, щодо їхніх родичів та інших близьких їм осіб [1].

Метою статті є визначення поняття забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації. За для виконання мети виконано наступні завдання розглянуто терміни «безпека», «забезпечення», «забезпечення безпеки», «забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «забезпечення безпеки особи, яка виконує спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації». Проаналізовано різні підходи вчених що до дефініції даних термінів.

Розробці цих питань тією чи іншою мірою присвятили свої дослідження Ю.В. Абакумова, А.І. Анапольська, П.П. Андрушко, О.М. Бандурки, О.С. Доценко, В.С. Зеленецький, О.І. Козаченко, О.В. Лазаренко, О.М. Лемешко, М.Д. Казаков, М.В. Куркін, Д.Й. Никифорчука, П.С. Матишевський, Н.В. Пелипенко, А.В. Савченко, Г.П. Ситник, А.І. Суббот, М.М. Турецький та інших. Однак єдиної думки стосовно вирішенню цих питань науковці так і не дійшли.

У ст. 2 Закону України «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю» передбачено, що метою боротьби з організованою злочинністю є встановлення контролю над організованою злочинністю, її локалізація, нейтралізація та ліквідація. Одним із завдань цього закону є забезпечення гарантій прав громадян і юридичних осіб під час здійснення заходів боротьби з організованою злочинністю [2].

Завданням оперативно-розшукової діяльності згідно Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [3]. Особа, яка залучається до виконання завдань оперативної розшукової діяльності, перебуває під захистом держави, незалежно від тривалості виконання завдання, форми і часу співробітництва, а також форми закріплення співробітництва. Захист держави гарантується і тим, що виконання особою спеціального завдання є державною таємницею, розголошення якої є тяжким злочином.

Для того щоб визначити поняття забезпечення безпеки особи, що виконує спеціальне завдання по викриттю організованої групи або злочинної організації з початку треба відмітити, що ця особа є учасником кримінального процесу, тому підпадає під дію Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Необхідністю є з'ясування дефініції таких понять, як «безпека» та «забезпечення безпеки».

З етимологічної точки зору поняття «безпека» охоплює стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує, безпечність, безпеченство, безпека

Проблеми забезпечення безпеки людини і громадянина розглядалися вже у філософських та правових вченнях античного мислителя Арістотеля. Пізніш такими філософами, як Б. Спіноза, Ж.-Ж. Руссо, Т. Гоббсом, Дж. Локком та ін. Всі вони вважали, що безпека – це забезпечення безпечних умов життя, розвитку і життєдіяльності людини.

Погоджуючись з цими поглядами Г.П. Ситник, зазначав, що безпека – це забезпечення всім громадянам держави безпечних умов життя, розвитку і життєдіяльності людини [15, с. 20].

Як зазначає О.В. Лазоренко у широкому розуміння безпеку можна визначити, як комплекс сформованих оптимально збалансованих зовнішньо- та внутрішньополітичних умов, які становлять основу комфортної життєдіяльності людей і гарантують позитивний результат будь-якої зміни, що відбувається в ній [5, с. 79]. Тобто мова йдеться про певну модель ідеальної безпеки, певні характеристики які, необхідні для досягнення високого рівня безпеки в державі.

В. Храмов відмічає, що безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої та внутрішньої загрози [6, с. 207]. Думка А. Ситковського співпадає з думкою В. Храмова, тобто під безпекою, він розуміє стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, також це може бути здатність предмета, явища, або процесу зберігати свою сутність, основні ознаки, властивості за нищівного впливу з боку інших предметів, явищ або процесів [8, с. 41].

Тієї ж думки дотримується і М.Д. Казаков [16, с. 62], але він виступає занадто великим прихильником забезпечення безпеки людини й суспільства виключно через безпеку інститутів держави. Тобто термін «безпека» він розглядає в контексті національної безпеки.

Утім В. Ліпкан визначає безпеку, як гарантовану конституційними, законодавчими і практичними заходами захищеність і забезпеченість життєво важливих інтересів об'єкта від зовнішніх та внутрішніх загроз [6, с. 41-42]. Але ж дійсно, у ст. 3 Конституції України проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [9].

В.С. Зеленецький вважав, що безпека означає відсутність у даний момент реальної загрози спричинення об'єктам, що охороняються, цінностям або особам такої конкретної шкоди, настання якої, раніш, опасалися [7, с. 24]. Думка В.М. Родачина схожа з думкою В.С. Зеленецького, він визначає «безпеку» як певні соціальні відносини, що характеризуються взаємною довірою, відсутністю у сторін агресивних і зловмисних проявів [14, с. 18].

Слід зазначити, що О.С. Доценко вважає, що безпеку особи, суспільства і держави необхідно розглядати з позиції пріоритету загальнолюдських цінностей [10, с. 148].

Н.В. Пелипенко, зазначає, що безпека – це своєчасне запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз [11, с. 146].

Особа, що виконує спеціальне завдання розуміє той ступень ризиків, які виникають при виконанні цього завдання, тому і звертається до відповідного органу для мінімізації реальних і потенційних загроз. Підставою для вжиття заходів забезпечення безпеки осіб, є дані, що свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу і майну. Під цими даними слід розуміти заяву учасника процесу, або його близького родича, звернення керівника відповідного органу, а також оперативна інформація.

Термін «забезпечення» є похідним від слова забезпечувати, яке трактується словниками як задовольняти, гарантувати, захищати, охороняти.

У тлумачному словнику термін «охороняти» пояснюється, як оберігати від небезпеки кого-, що-небудь, забезпечувати від загрози нападу, замаху тощо. Стояти за недоторканість кого-, чого-небудь. Оберігати від руйнування, знищення, завдання шкоди тощо. Захищати від чого-небудь [13, с. 506].

У статті 1 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» зазначається, що забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень, - це здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних

та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [12].

Судячи з цього положення, забезпечення безпеки є можливим при здійсненні відповідних заходів: правових, тобто передбачених чинним законодавством залежно від його галузей; кримінально-правових, кримінально-процесуальних, цивільно-правових, адміністративно-правових тощо; організаційно-технічних (наприклад використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів.); інших, які можуть бути не врегульовані чинним законодавством, але не суперечать йому та відповідають нормам моралі, етики (наприклад, тимчасове поміщення особи в безпечне місце).

При цьому дуже важливо звернути увагу на специфіку об'єкта захисту. Тобто мова йдеться не тільки про захист учасників кримінального судочинства, а ще й про захист його життя, здоров'я, житла, майна, а також членів його родини і навіть близьких родичів.

Сама дефініція «забезпечення» має декілька смислових значень. Так, як зазначав В.С. Зеленецький, якщо розглядати значення цього терміну з боку діяльності компетентних державних органів, то термін «забезпечувати» означає захистити кого-небудь від небезпечних або негативних для нього особисто, його сім'ї або близьких родичів впливів. Також він зазначав, що даний термін можливо також розглядати з точки зору тих наслідків, які настали у результаті діяльності компетентних органів держави по забезпеченню безпеки конкретної особи, тобто реального досягнення поставленої мети безпеки учасників кримінального процесу [7, с. 26].

Виходячи з цього М.В. Куркін зазначає, що під забезпеченням безпеки треба розуміти прийняття компетентними органами сукупності спеціальних заходів, реалізація яких призвела, тобто, забезпечила усунення (ліквідацію) існуючих погроз, тобто можливості спричинення шкоди об'єктам, які знаходяться під охороною, особам та іншим цінностям, здійснення яких раніш побоювались [7, с. 27].

Потреба учасника кримінального процесу, у тому числі і особи, що виконує спеціальне завдання з викриття організованої групи або злочинної організації, у стані безпеки задовольняється її забезпеченням. Цей термін тлумачний словник трактує так: 1. Надання чи створення матеріальних засобів. 2. Охорона кого-, чого-небудь від небезпеки. 3. Гарантування чогось [14, с. 684].

Н. Пелипенко зазначає, що забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві – це здійснення правоохоронними органами системи правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна осіб, які беруть участь у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті чи розслідуванні злочинів, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [11, с. 149].

До змісту зазначеного поняття входить: власне захищеність об'єкта, стан його захищеності, здатність об'єкта бути захищеним, а також діяльність спеціально уповноважених органів щодо запобігання реалізації небезпеки об'єкта.

Важливо відмітити що за для забезпечення безпеки також важливо вміти правильно оцінювати обстановку, яка склалася і встановити наявність або відсутність небезпеки, реальність або мнимість небезпеки. Тобто визначити є реальна небезпека або вона є мнима, треба на достовірних знаннях тих фактів, наявність яких неспростовно свідчить про існування реальної погрози спричинення шкоди особі або цінностям, що їй належать.

Саме значення дефініції «забезпечення» цікавить автора з точки зору характеристики прав та обов'язків, з одного боку, особи, що виконує спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації, а з іншого боку, тих орга-

нів, які згідно закону повинні забезпечити захист вищевказаної особи. Тобто з урахуванням інтересів особи, що виконує спеціальне завдання, як учасника кримінального судочинства, треба надати вказаній особі то, у чому для неї є потреба, без чого захист її буде неефективний або неможливий. А вищевказана особа має право витребувати від відповідних органів те, що необхідно для успішного вирішення завдань його захисту.

Проаналізувавши вищеперераховані терміни стає можливим дефінувати поняття «забезпечення безпеки особі, що виконує спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації» – це гарантовано конституційними та іншими нормативно-правовими актами комплекс дій правоохоронних органів щодо забезпечення безпеки, який можливо здійснити тільки при виконанні ними спеціальних заходів, з метою створення необхідних умов щодо належного виконання спеціального завдання.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789
2. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 р. № 3341-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>
3. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
4. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укл. : В. Яременко, О. Сліпушко. – 2-е вид., виправ. – К. : Вид-во «Аконіт», 2007. – Т. 1 : А–К. – 926 с.
5. Лазоренко О.В., Барков В.Ю. Гуманізація ідеології безпеки – стратегічна умова сучасності // Стратегічна панорама. – 2000. – №. – С. 79-86.
6. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енциклопедія, 1998. – Т. 1 : А–Г. – 672 с. ; іл.
7. Лазоренко О.В., Барков В.Ю. Гуманізація ідеології безпеки – стратегічна умова сучасності // Стратегічна панорама. – 2000. – №. – С. 79-86.
8. В.С. Зеленецький, Н.В. Куркин Обеспечение безопасности субъектов уголовного процесса / Зеленецький В.С., Куркин Н.В. – Х. : Издательство «КримАрт», 2000. – 404 с.
9. Міжнародна поліцейська енциклопедія : в 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 1232 с.
9. Конституція України. – К. : Просвіта, 1996. – 80 с.
10. Доценко О.С. Поняття і сутність громадської безпеки в суспільстві / О. С. Доценко // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – 2002. – № 2. – С. 148–153.
11. Пелипенко Н.В. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства: сутність і поняття / Н.В. Пелипенко // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – 2010. – № 2(14). – С. 143–150.
12. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №11.
13. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укл. : В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Вид-во «Аконіт», 2007. – Т. 2 : К–П. – 926 с.
14. Родачин В.М. Безопасность как социальное явление // Журнал „Право и безопасность». – 2004. – № 4 (13). – С. 17-21.
15. Ситник Г.П. Національна безпека України: теорія і практика : навч. посіб. / Г.П. Ситник, В.М. Олуйко, М.П. Вавринчук. – Хмельницький ; К. : Кондор, 2007. – с. 120.
16. Казаков Н.Д. Безопасность и синергетика (опыт философского осмысления). – М., 1999. – С.62-63.

